

## **Významní a zasloužilí pracovníci zahradnického školství, výzkumu a vědy v Lednici n.M.**

**Prof.RTDr.Ing. Jaromír Scholz, Dr.h.c.**

(27.3. 1905 – 17.10. 1996)

**Petr Salaš, Jan Lužný**

Městečko Lednice si připomíná několik výročí, souvisejících s rozvojem zahradnického školství v tomto půvabném místě Dyjsko-svrateckém úvalu pod Pálavou. V roce 2005 se jednalo především o dvacáté výročí existence Zahradnické fakulty Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity v Brně, téměř padesáté páté výročí působení vysokého zahradnického učení a stodesáté výročí vzniku zahradnického školství, které se již z dob konce 19. stol. stalo významným zvláště pro region Střední Evropy.

Tato jubilea nás vybízí, abychom si připomenuli těch, kteří se o jejich vznik, význam i následnou dobrou pověst mimořádně zasloužili. Vždyť Lednice vděčí těmto skutečnostem za to, že se dnes světoznámý Lednicko-valtický areál stal známým mj. i díky zahradnickému školství.

Nelze začít jinak, než v první řadě vzpomenout jméno a význam vysokoškolského profesora, vědce, výzkumníka, šlechtitele i praktika Dr.Ing. Jaromíra Scholze, jenž by se právě v roce 2005 dožil sta let. Byl akademikem bývalé Československé akademie zemědělských věd v Praze, členem mnoha domácích i zahraničních vědeckých, odborných zemědělských a zahradnických institucí, čestným doktorem Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity v Brně a rektorem Vysoké školy zemědělské Brno v letech 1950 – 1954. Výrazně se zasloužil o to, že vysokoškolská výuka zahradnických disciplín byla z Brna přemístěna právě do Lednice. Prof. Scholz se stal po jistou dobu i prvním vedoucím katedry tohoto vysokého zahradnického učení.

Byl to právě profesor Scholz, který se svou autoritou a přesvědčivou argumentací zasadil o zlomové rozhodnutí detašovat vysoké zahradnické učení právě do Lednice. Vedlo ho k tomu více důvodů. I když to nebyl důvod nejpodstatnější, důležitou skutečností byl jeho jihomoravský patriotismus a láska ke krajině v povodí Dyje a Svratky, kraji pod nepřehlédnutelnou Pálavou, protkaného vinohrady a ovocnými sady, kraji lužních lesů, rybníků, sadů, zámeckých parků i rázovitých obyvatel. Byla to láska i obdiv k nádherné krajině, kde příroda, lidský um a píle vytvořila unikátní krajinný útvar, dnes obdivovaný a možno říci i celým světem záviděný Lednicko-valtický areál.

Dalším důvodem pro jeho snažení o využití Lednice jako vysokoškolského městečka byly i jeho zkušenosti ze dvou dlouhodobých pobytů v USA, v průběhu kterých se měl možnost seznámit s prací a vynikajícími výsledky některých univerzitních pracovišť, které byly umístěny mimo velké městské celky právě na venkově. Lednice se Scholzovi jevila zajímavá i strategicky. V té době byla, i když poněkud excentricky, ale komunikačně výhodně položená v centru bývalé Československé republiky na pomezí Moravy a Slovenska.

Scholz racionálně zdůvodňoval, přes mnohé negativní argumenty a nepochopení, že naše společnost potřebuje vzdělané a zdatné vysokoškolsky připravené zahradníky a že není možno do budoucna počítat s jejich přípravou v zahraničí, již s přihlédnutím ke specifickým

různorodým podmínkám naší země. Zřejmě nejdůležitější a nejpodstatnější argument ovšem spatřoval v tom, že se v Lednici a jeho blízkém okolí snoubí krása umění zahradníků, architektů a krajinářů s ostatními obory zahradnictví, jakými jsou neodmyslitelně plodné ovocné sady, vinohradnictví, produktivní zelinářská výroba, květinářství a pěstování okrasných rostlin obecně. Lednice leží v té nejintenzivnější zahradnické oblasti, kterou bezesporu Jižní Morava je. Scholz využil také vycházel také ze zkušeností a praxí osvědčených poznatků z období 19.století. V Lednici byla vybudována před 110-ti lety v rámci tehdejší velké středoevropské říše Rakouska – Uherska vůbec první střední zahradnická škola, na které studovali studenti nejen prakticky téměř ze všech oblastí střední a východní Evropy, ale i z Balkánu. Lednice se v té době také stala známou v celé Evropě prostřednictvím účasti na nejrůznějších mezinárodních zahradnických výstavách.<sup>1)</sup>

Profesora Scholze lze proto právem označit za nejdůležitějšího iniciátora a strůjce realizace vysokého zahradnického školství v Lednici. Nově se rodícímu vysokoškolskému oboru svým přístupem vtiskl perspektivní záměr a vytýčil hlavní cíle výuky i výchovy. Můžeme jej tedy bez jakékoliv nadsázky považovat za zakladatele česko-slovenského vysokoškolského zahradnického školství.

Prof. Dr. Ing. Jaromír Scholz, Dr.h.c., akademik bývalé Československé akademie zemědělských věd, se narodil 27.března 1905 v Hustopečích u Brna. Pocházel z intelektuální rodiny, která dbala na všechny tehdejší společenské zvyky (tzv. „Bonton“). Jeho otec byl známým advokátem. Od útlého mládí se mu dostávalo potřebného vzdělání, jak kulturního, vědního, tak i jazykového. V té době bylo v Hustopečích běžné hovořit jak česky, tak i německy. Protože v jejich rodině působila francouzská guvernanka, jak tehdy bývalo zvykem, osvojil si i francouzský jazyk.

Po absolvování základního školního vzdělání v Hustopečích a následného gymnaziálního studia v Brně nastoupil v roce 1923 ke studiu na tehdejší Vysoké škole zemědělské v Brně. Zvolil si tak pro celoživotní profesní orientaci obor, který nebyl a ani současné době není ve společnosti prost problémů a těžkostí. Hledal tu především naplnění svých osobních zálib v botanice, biologii i dalších disciplín tvořivějším způsobem, než mu tehdy mohly nabídnout přírodní vědy. Zároveň to byla i možnost výhledového uplatnění v odvětvích zemědělské činnosti, zaměřené na životní prostředí a jeho estetického pojetí. Tyto představy byly u něj formovány již v mládí, když se toulával a seznamoval s krásami Jižní Moravy. Poznával ekologickou rozmanitost krajiny a svým způsobem si již tehdy začal tříbit cit pro přírodu, její různorodost a funkce, estetické působení v celku i v jednotlivostech.

Svá studia na Vysoké škole zemědělské si proto Scholz ještě samostatně rozšiřoval o návštěvy přednášek takových botanických kapacit, jakými v té době byli profesori Masarykovy univerzity v Brně. Byl to především profesor botaniky, mezinárodně uznávaný botanik Prof.Dr.Josef Podpěra (1878-1954), který se později stal i akademikem ČSAV v Praze a zasloužil se o vybudování brněnské univerzitní botanické zahrady. Byl vynikajícím botanikem, o čemž mj. svědčí jeho vynikající dílo Květena Moravy. Scholzovým dalším „botanickým idolem“ byl známý botanik a také hudební folklorista Prof.Dr.Vladimír Úlehla (1888-1947). V botanice byl zvláště specialistou na fyziologii rostlin. Zabýval se studii pohybu dráždivosti a růstu rostlin. Započal jako jeden z prvních s filmovými záznamy růstu a reakcí rostlin, zejména na vnější podněty. Za zmínku také stojí i jeho zájem o jihomoravský folklor, což jej přivedlo k iniciativě podnítit a podporovat tradici strážnických slavností písní a tanců (od roku 1946).

Studium na Vysoké škole zemědělské a následně i návštěvy přednášek vzpomínaných profesorů Masarykovy univerzity ujasňovaly a usměřňovaly budoucí životní profesní záměry mladého Scholze. Botanika, biologie rostlin v návaznosti na zemědělství a zvláště pak

okrasné zahradnictví a krajinářství tak postupem času zcela ovládly jeho odbornou životní činnost. <sup>4)</sup>

Scholz měl od svého mládí citlivý přístup k přírodě. Četné turisticko-botanické výlety, kterých absolvoval mnoho nejen po Jižní Moravě, ale i v dalších oblastech tehdejší Československé republiky, jej bezprostředně oslovovaly (důvěrně se s nimi seznamoval), k čemuž mu mimo jiné dopomáhaly jeho fundované botanické znalosti. Poznával tak nejrůznější biologická tajemství rostlin, krásu a půvab květín, stromů, ostatních dřevin a rostlinstva vůbec. Seznamoval se s půvaby krajiny, rostlinným bohatstvím naší země, krásami zámeckých i lázeňských parků. To vše v něm vytvářelo osobní filozofii o sepětí rostlinné biologie a estetiky v bohaté rostlinné říši v přírodě a ve scenérii krajiny. Aby však tyto znalosti mohl plně využít, musela uplynout delší doba, naplněná různorodými životními situacemi a problémy.

Vysokou školu zemědělskou v Brně ukončil v roce 1927 s výsledkem jemu vlastním, s vyznamenáním. I když jako čerstvý a nadějami plný absolvent měl své cíle vytýčené, musel se přizpůsobit problémům tehdejší začínající krizové situaci. Nastoupil na pracoviště Zemských výzkumných ústavů zemědělských v Jarohněvicích u Kroměříže. Nebylo to sice místo podle jeho představ, ale i v krátké době působení na tomto pracovišti obohatil své poznatky o poznání krás kroměřížských zahrad, sadů i jedinečné zámecké zahrady v Holešově. Holešovský park, vytvořený ve francouzském slohu, byl ve své době považován za jeden z nejkrásnějších na Moravě a vážně konkuroval mezinárodně známému parku v Lednici. Avšak ani okolí Jarohněvic nebylo z krajinářského pohledu bez zajímavostí. Kdysi tam bývala obora s velkým kruhovým letohrádkem, od něhož se rozbíhalo v hvězdicovitém tvaru osm přímočarých alejí. Dodnes je to oblíbené výletní místo Kroměřížanů. Pro Scholze byl zajímavý rovněž i zámecký park v nepříliš vzdálených Zdislavicích.

Ještě v průběhu roku 1928 nastoupil jako asistent na Ústav produkce rostlinné na Vysoké škole zemědělské v Brně, kde se krátce před jeho nástupem stal vedoucím rodák z hanáckého Podolí na Přerovsku Prof.Dr.Ing. František Chmelař (1891-1971), který se mj. později také významně zasloužil o zřízení vysokoškolského studia zahradnictví právě na Vysoké škole zemědělské v Brně, později i na jeho detašovaném pracovišti v Lednici.

Scholz na pracovišti VŠZ Brno působil až do roku 1936. V tomto období byl od roku 1929 až do roku 1930 na studijní cestě v USA, kde pracoval na Cornelově univerzitě v Elbě ve státě New York. Za svého pobytu v Americe měl možnost seznámit se i s celou řadou specializovaných závodů, zabývajících se zahradnictvím. Po návratu z USA pokračoval na VŠZ ve své asistentské práci a v roce 1935 předložil k obhajobě disertační práci na téma: „Příspěvek k poznání posklizňového dozrávání sort pšenice a vlastností s ním souvisejících“. V listopadu téhož roku byl promován za doktora technických věd (RTDr.).

Ačkoliv Scholze práce na ústavu nesmírně zajímala, zůstal věrný estetice, lásce k přírodě, krajině a zahradní architektuře. Nebylo proto žádným překvapením, když v roce 1936 nastoupil do tehdejšího Státního výzkumného ústavu zahradnického v Průhonicích u Prahy. Na tomto jemu vytouženém pracovišti pracoval až do roku 1947. Podařilo se mu tak do jisté míry naplnit své životní záměry. <sup>3)</sup>

Spolu s Doc.Dr.Ing. B. Kavkou zahájil činnost již tehdy proslulého a pražany oblíbeného areálu přírodně krajinářského průhonického zámeckého parku. Vybudování tohoto parku započal v roce 1885 hrabě Arnošt Emanuel Sylva-Taroucca (1860-1936). Sylva – Tarouccové byli českým šlechtickým rodem, původem z Portugalska. V Čechách byli usazení od 18.století. Mimo Průhonice vlastnili zámek a park Čechy pod Kosířem poblíž Prostějova.

Dr. Scholz vedle nejrůznějších sadovnických projekčních akcí rozvíjel i výzkumnou činnost v pěstitelské a množiteltské technologii okrasných dřevin a cibulovin. Intenzivně se zabýval tehdy velice módními růstovými látkami. Získal i řadu pozoruhodných výsledků, které postupně od roku 1937 publikoval a v roce 1938 uceleně zveřejnil na 12. mezinárodním zahradnickém kongresu v Berlíně. V březnu 1941 byl za svoji průkopnickou a vědecko-výzkumnou práci zvolen mimořádným členem České akademie zemědělské ČAZ.<sup>3)</sup>

Do sféry jeho zájmů a šlechtění patřily i rododendrony (pěnišníky). Uvědomoval si, že pro naše domácí podmínky je potřebné zaměřit se na jejich vyšší zimovzdornost. Pro tento záměr si vytypoval kavkazský rododendron *Rhododendron smirnowii* Traut. (Pěnišník Smirnovův), který je stálezelený, má větší, purpurově růžové až lilákové květy. Jeho hlavní předností je vysoká mrazuodolnost. Scholz započal se šlechtěním v roce 1943. Po celé řadě ověřovacích pokusů byly uznány a zaregistrovány čtyři odrůdy Scholzova šlechtění: 'Aurora', 'Luník', 'Sputnik' a 'prof. Scholz'. Výsadby v Průhonicích, Mariánských Lázních, Žehušicích, Velkých Losinách, ale i na dalších místech Československa prokázaly jejich mimořádné kvality.<sup>4)</sup>

Scholzova výzkumně-vědecká a sadovnická činnost však byla mnohem obsáhlejší. Podílel se na výzkumu problematiky pěstitelské technologie květin, rozšiřování sortimentů okrasných rostlin a značnou měrou se věnoval i dendrologickému výzkumu. V roce 1946 byl vládními orgány v rámci obnovování mezinárodních vědecko-výzkumných styků vyslán do USA, kde se mu naskytla možnost seznámit se opět s mnoha výzkumnými ústavami a specializovanými pracovišti od Atlantiku až po Pacifik. Jeho dokonalá znalost angličtiny mu umožnila získat mnoho cenných poznatků a také materiálů. Do vlasti mj. přivezl cenné linie kukuřice a cibule kuchyňské pro šlechtění  $F_1$  hybridů. Tím vlastně otevřel nové a progresivní možnosti našim šlechtitelům v poválečném období.

Lidský život nejsou však jen úspěchy a radosti, ale i nepochopení, nezdary a smutné události. V roce 1932 zemřela doktoru Scholzovi první manželka (Milena), poté, v roce 1942 tragicky zahynul jeho syn Miloš a následně, v roce 1946, zemřela i jeho druhá manželka (Růžena). K doplnění jeho rodinného života je snad ještě třeba dodat, že se mu ve třetím manželství (manželka Ludmila) v letech 1948 – 1954 narodily čtyři děti.<sup>3)</sup>

Jeho úspěšný pobyt v USA a předchozí smutné rodinné události v Průhonicích přispěly k tomu, že přijal pověření Ministerstva zemědělství k převzetí a vedení výzkumně-šlechtitelského pracoviště Mendeleum v Lednici. Na základě svých zahraničních zkušeností měl zahájit a dále rozvíjet moderní metody šlechtění, zaměřené na výrobu heterózních  $F_1$  hybridů. V roce 1947 se také habilitoval na VŠZ jako soukromý docent pro okrasné zahradnictví a sadovnictví. Současně také začal přednášet tuto disciplínu na nově vytvořeném zahradnicko-vinařském směru na Agronomické fakultě VŠZ v Brně.<sup>2)</sup>

Scholzův příchod do Lednice měl v první etapě jeho činnosti dvojí přínos. Obnovoval přerušovanou výzkumnou a šlechtitelskou práci v Mendeleu po odchodu jeho dlouholetého ředitele profesora Dr.F. Frimmela a současně započal s obnovou a rekonstrukcí lednického parku, který po předchozím válečném období jevil známky značného zanedbání. Byl to právě Scholz, kterému se podařilo s kolektivem spolupracovníků lednický park opět zformovat do neobyčejného půvabu a krásy a vystupňovat tak jeho věhlas nejen doma, ale i za hranicemi. Ve druhé etapě to byla jeho prozíravá angažovanost za vybudování vysokého zahradnického školství v Lednici.

V roce 1949 byl Scholz jmenován profesorem sadovnictví a květinářství, v roce 1953 se stal řádným členem (akademikem) Československé akademie zemědělských věd v Praze. V letech 1950-1954 vykonával mimo jiné také funkci rektora VŠZ v Brně. Jako profesor a rektor VŠZ i akademik ČSAZV se vehementně a úspěšně zasadil, aby zahradnické

vysokoškolské studium, které probíhalo od roku 1947 v Brně, bylo od školního roku 1952-53 přemístěno právě do Lednice. I když umístění vysokého učení na venkov bylo v té době v našich podmínkách něco nebývalého, ukázalo se to jako prozíravé a účelné. Vždyť prostředí Lednice a jeho okolí se nachází ve vysoce produkčním zahradnickém prostředí se starou odbornou tradicí a s možnostmi dokonalého spojení výzkumu, vědy a praxe s výukou ve škole. Scholzovi se tak do jisté míry splnilo jeho přání - rozvoj vysokoškolské zahradnické výuky, vybudování prosperujícího školního statku, možnosti péče o park a okolní krajinu. K tomu přistupovala jeho společensko-vědecká činnost v Československé akademii zemědělských věd, ve Svazu československých architektů, aktivní činnost v nejrůznějších odborných komisích a vědeckých radách, nepočítaje v to četné účasti na mezinárodních kongresech, komisích a výjezdy na zahraniční cesty. <sup>6)</sup>

Profesor Scholz byl nejen vynikajícím a prozíravým vědecko-výzkumným pracovníkem, schopným organizátorem, erudovaným průkopníkem zahradnictví, okrasného zahradnictví a krajinářství, ale i talentovaným, citlivým a uznávaným pedagogem. Měl vysoce vědecky fundovaný přístup k výuce, ve které plně uplatňoval své rozsáhlé znalosti a také svoji nevšední lidskou toleranci a příkladný vztah k mladé generaci, budoucí vysokoškolské zahradnické inteligenci. Přednášel nejen zajímavě, ale vedl studenty především k metodám myšlení a rozvíjení vlastních pozitivních názorů. Svě přednášky zbytečně nezatěžoval faktologickým balastem a snažil se je naopak učinit pro studenty zajímavými a podnětnými. I v praxi se snažil být příkladem studentům. Studenti jej poznávali jako člověka mimořádně pracovitého a obětavého, který pracoval dlouho do noci a neváhal se s nimi zapojit do výsadbových a udržovacích prací v areálu parku. Scholz, jako profesor zahradnických disciplín, se tak bezprostředně podílel na výchově prvních poválečných generací zahradnických inženýrů a kandidátů věd. Díky své angažovanosti, vědeckým, odborným znalostem a lidským přístupem se stal profesor Scholz přirozenou a všeobecně uznávanou kapacitou – autoritou v čele tehdejšího rozvoje zahradnictví v celé Česko-slovenské republice.

Je ironií osudu, že život profesora Scholze byl poznamenán dobou výsluní a uznání, ale i dobami pochmurnými a trpkými. Byla to jeho jakási životní „osudová houpačka“. Velice výstižně to vyjádřil jeden z jeho úspěšných žáků, jeho pozdější asistent Ing. Jaroslav Machovec, CSc., který se o odchodu z Lednice na počátku šedesátých let min. století vyjádřil velice výstižně: „Byla to zloba, závist a intolerance neschopných, která jej doslova vyhnala od úspěšně započatého a rozvíjejícího se díla na výstavbě vysokého zahradnického učení v Lednici“. <sup>5)</sup>

Odborná veřejnost si však byla vědoma odborných kvalit profesora Scholze. Po nuceném odchodu z Lednice byl Scholz povolán do tehdejšího Ústavu pro vědeckou soustavu hospodaření v Praze, kde se uplatnil na úseku speciálních rostlin. Od roku 1972, kromě činnosti v Ústavu pro vědeckou soustavu hospodaření, pracoval ještě na částečný úvazek v tehdejší Výzkumném a šlechtitelském ústavu okrasných rostlin v Průhonicích (dnes Výzkumný ústav Sylva Tarouca pro krajinu a okrasné zahradnictví). Do důchodu odešel 1.5.1979, avšak i poté zůstával v kontaktu s odbornou praxí. <sup>2)</sup>

Prof.Dr.Ing. J. Scholz vykonal mnoho a díky svému pedagogickému působení si vychoval erudované následovníky. Jeho práce tak dále pokračuje. Ostatně i postavení a význam Lednicko-valtického areálu vděčí, jak bylo v textu vzpomenuto, aktivitám profesora Scholze za jeho působení na Jižní Moravě. Potěšitelné pro něj jistě bylo, že u příležitosti jeho devadesátin mu Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně udělila čestný doktorát a zlatou plaketu univerzity. Bylo to žel krátce před jeho úmrtím. Profesor Scholz zemřel ve věku 91 let dne 17.10. 1996. K poslednímu odpočinku je uložen v rodinné hrobce v Tuchoměřicích u Prahy.

Uznání se mu dodatečně dostalo i po jeho smrti. U příležitosti dvacátého výročí existence Zahradnické fakulty Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity v Brně mu byla v roce 2005 udělena pamětní medaile, kterou převzala jeho dcera, paní Ing. Ludmila Gajdová z Prahy.

Profesor Scholz byl člověk čestný, pracovitý, upřímný a přátelský.<sup>7)</sup> Lze ho označit za jednoho z těch, kteří přispěli k významu a věhlasu Jižní Moravy a Lednicko – valtického areálu zvláště. Jeho život byl propleten jak řadou úspěchů a uspokojení, tak i řadou rodinných tragédií a krizovými léty v jeho práci a odborné činnosti. Vždy však obstál, i když musel mnohokrát začínat znova. Jeho žáci, spolupracovníci a kolegové však na něj budou stále vzpomínat jako na významnou osobnost.

### **Použité literární zdroje**

1. J.LUŽNÝ, M. RAJNOCH: Historie vysokého zahradnického školství v Lednici. In: E. KORDIOVSKÝ a kol.: Městečko Lednice, Lednice, 2004, s. 482 – 505
2. J.LUŽNÝ, P. SALAŠ: Vědecko-výzkumné pracoviště Mendeleum, první svého druhu ve střední a východní Evropě. In: E. KORDIOVSKÝ a kol.: Městečko Lednice, Lednice, 2004, s. 510 – 521
3. L. GAJDOVÁ: Osobní a písemné informace o otci profesoru Dr.Ing. J. Scholzovi. Praha, 2005
4. J. MAREČEK: Význam díla Prof.Dr.Ing. Jaromíra Scholze. In: Acta Průhoniciana, VÚOZ, 34, 1976, Průhonice, s. 1-15
5. J. MATOUŠ: Šlechtění azalek ve VÚOZ v Průhonicích. In: Acta Průhoniciana, VÚOZ, 34, 1976, Průhonice, s. 25-33
6. J. MACHOVEC: Prof.Dr.Ing. Jaromír Scholz, devadesátiletý. Zahrada – Park – Krajina, 5/1-1995, s. 14-15
7. L. HELEBRANT, A. NEKOLOVÁ: Vzpomínáme na Prof.Dr.Ing. Jaromíra Scholze. Ročenka 1996, VÚOZ, Průhonice, s. 61-62

### **Adresa autorů**

Doc.Dr.Ing.Petr Salaš  
Prof.Ing. Jan Lužný,CSc., emeritní profesor

Ústav šlechtění a množení zahradnických rostlin  
Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně  
Zahradnická fakulta Lednice  
Valtická 337  
691 44, Lednice

e-mail: salasp@zf.mendelu.cz

Popis fotografií:

Zdroj fotografií: soukromý archív Ing. L. Gajdové, dcery prof. Scholze

Foto 1 - Duby (perokresba Prof. Scholze)

Foto 2 - Prof. Scholz v parku v Hradci nad Moravicí, kde v té době připravoval studii o parku (srpen 1968)

Foto 3 Prof. Scholz při přednášce (50. léta 20. století)